

Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv

Årsmelding 2022

De forente nasjoners
organisasjon for utdanning
vitenskap og kultur

Verdensarv
i Norge
Vegaøyen

VERDENSARV
VEGAØYEN

Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv

Årsmelding 2022

VERDENSARV
VEGAØYAN

Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv
Ærfuglveien 1
8984 Vega
Tlf: 97 03 46 46
E-post: post@verdensarvvega.no
Internett: www.verdensarvvega.no

Forsidebilde: Guri Dahl, Norges Verdensarv

De forente nasjoners
organisasjon for utdanning
vitenskap og kultur

Verdensarv
i Norge
Vegaøyen

Innhold

1. Sammendrag	4
2. Budsjett tiltak og drift 2022	6
3. Nasjonalt og internasjonalt arbeid	8
3.1 Havbruk og Unesco	8
3.2 Øvrig nasjonalt og internasjonalt arbeid	10
3.3 Utviklingsarbeid - Framtidens Folkehøgskole	13
4. Verdensarvens verdier og Stiftelsens arbeid	14
4.1 Kulturlandskap	14
4.2 Ærfugltradisjonen	16
4.3 Fiskeriene	20
4.4 Formidling/Vega Verdensarvsenter	21
4.5 Besøksforvaltning/reiseliv	22
4.6 Fugleliv	23
4.7 Kulturarven – Verdensarvmidler Riksantikvaren	24
4.8 Viltkartlegging og vegetasjon	26
4.9 Overvåking av verdensarven	26
5. Arbeid i regi av andre instanser	28
5.1. Vega Verdensarvsenter (utdrag statusrapport)	29
5.2 Vega verneområdestyre (utdrag årsmelding)	29
5.3 Oppsyn i regi av Statens naturoppsyn (utdrag)	31
5.4 Vega kommune: Arbeidsoppgaver verdensarv	32
5.5 Administrativt kontaktutvalg	33
5.6 Helgeland Museum	33
5.7 Frivillig arbeid	34
6. Bakgrunn for Stiftelsens arbeid	34
6.1 Stiftelsens styre	36
6.2 Stiftelsens rådgivende utvalg	37
6.3 Stiftelsens sekretariat	37
6.4 Vega Verdensarvsenter AS	38

1. Sammendrag

Norge som statspart har ambisiøse mål for Norges verdensarvsteder; som fyrtårn og eksempel på beste praksis innen forvaltning og formidling. I dag kan vi si Vegaøyen Verdensarv framstår som et godt eksempel på beste praksis når det gjelder lokalt arbeid med å ta vare på verdiene. Fuglevokterne og mange gode hjelpere er i arbeid i åtte av de tidligere dunværene, stadig større deler av kulturlandskapet tas vare på gjennom skjøtsel, bygningsarven sikres og verdensarven formidles gjennom utstillinger, aktiviteter i et nytt og flott verdensarvsenter og ute i verdensarvområdet. Vegaøyen verdensarv er likevel i en situasjon som krever både en aktiv statspart og lokalsamfunn, slik det påpekes i tilleggsutredningen «Supplementary impact assessment of the Helgeland Coastal Plan for the World Heritage property of 'Vegaøyen – The Vega Archipelago'» av Instead Heritage (2022). Rapporten peker på at både økosystemet og lokalsamfunnet er sårbart og krever aktive tiltak. Den viser til kunnskapshull og behov for forskning og overvåking for kunnskapsbasert forvaltning. Den fraråder av den grunn akvakultur.

Sommeren 2022 var været svært dårlig og med mye nedbør. Fuglevokterne hadde problemer med å få beskyttet de hekkende fuglene og det ble nedgang i antall hekkende fugl. Flere steder ble det vanskelig å få gjennomført slått. Det dårlige været førte også til at antall besøkende gikk ned på Vega som helhet. På grunn av manglende lokal skyssbåt, ble det ikke organiserte turer i verdensarvområdet. Det kunne heller ikke arrangeres turer for større grupper fra Hurtigruten og de små cruiseskipene hadde ikke kommet i gang på skikkelig vis etter pandemien.

En stor gledelig hendelse var at Stiftelsen fikk kjøpt øya Gangarøy med hus og brygge, finansiert av Nordland fylkeskommune/Riksantikvaren. Øya vil bli brukt til formidling, med barn og unge som prioritert målgruppa.

For Stiftelsen har prioriterte arbeidsoppgaver i 2022 vært:

- Samarbeid med grunneiere og fuglevoktere om dunværene og skjøtsel/formidling
- Oppfølging av det nasjonale og nordiske verdensarvarbeidet
- Arbeid med utvikling av verdigrunnlag og tema i en framtidig folkehøgskole
- Samarbeid med Riksantikvaren og Miljødirektoratet om klimaworkshop i april 2022
- Lokal prosjektledelse og gjennomføring av workshops for samarbeidsprosjektet «Fuglan veit» i regi av UiT - Norges Arktiske Universitet i april 2022
- Utvikling av prosjektet «Sound of Silence» til Bodø2024 og Vegaøyen 20 år
- Søknader om tilskuddsmidler til ulike prosjekt. I 2022 ble det arbeidet spesielt med å få finansiert kjøpet av Gangarøy og restaureringsprosjekt i Bremstein
- Samarbeid med Vega kommune om ny strategisk kommuneplan, tema verdensarv
- Samarbeid med Vega kommune om ny kulturminneplan

Bemanningssituasjonen ved verdensarvsenteret har vært utfordrende. Hverken senteret eller Stiftelsen hadde derfor kapasitet til å iverksette ulike prosjekt som det har blitt bevilget tilskudd til. Den manglende bemanningen førte dessverre til at det var liten utadrettet aktivitet ved senteret høsten 2022, med unntak av et adventverksted og julemarked. Med nye ansatte på plass fra 2023 blir arbeidssituasjonen mindre krevende.

Stiftelsens arbeidsbudsjett for 2022 endte på kr 9 392 000, der 4 260 000 kr var tildelt fra Miljødirektoratet etter søknad. Øvrige bidrag var fra Nordland fylkeskommune/ Riksantikvaren, UNESCO-kommisjonen og Statsforvalteren i Nordland. Godkjent årsregnskap for 2022 viste et resultat på kr 30 525.

Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv vil gi spesiell honnør til alle de som bidrar til å ta vare på verdensarvområdet. Deres innsats er viktig å løfte fram fra alle instanser som har et ansvar for verdensarven - spesielt fra lokalt hold med kommunen og Forvaltningsknutepunktet i tilknytning til Vega Verdensarvsenter.

Verdensarven skal bidra til stolthet og identitet hos de som vokser opp på Vega. Grunneierne, interessentene og frivilliges store innsats gjør at Vegaøyen verdensarvområde framstår som et eksempel på beste praksis innen ivaretagelse av et kulturlandskapsområde som skal tas vare på for kommende generasjoner. Det fortjener de stor takk for.

Den store lokale innsatsen gjør at Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv inviteres til å presentere det lokale verdensarvarbeidet i ulike sammenhenger både nasjonalt og internasjonalt. Ifølge Visit Helgeland og Nordnorsk Reiseliv er Vega også spydspissen i reiselivsatsningen i fylket og regnes som et eksempel for etterfølgelse i arbeidet med å utvikle et ansvarlig reiseliv. Vega er brukt som pilot av Nordland fylkeskommune i arbeidet med bærekraftig reiseliv og ansvarlig markedsføring.

2. Budsjett tiltak og drift 2022

Stiftelsens endelige budsjett for 2022 endte på 9 360 000 kr, der 4 260 000 kr var tildelt fra Miljødirektoratet etter søknad. Den andre store tildelingen var fra Nordland fylkeskommune/Riksantikvaren med et tilskudd på kr 3 750 000 til kjøp av øya Gangarøy. Øvrige bidrag var fra Nordland fylkeskommune/ Riksantikvaren til restaurering i Bremstein, ærfugltradisjonen og prosjektet «Sound of Silence», UiT - Norges Arktiske Universitet til prosjektet «Fuglan veit», UNESCO-kommisjonen til et prosjekt rettet mot barn og unge og Statsforvalteren i Nordland til viltkartlegging. Godkjent årsregnskap for 2022 viste et resultat på kr 30 525. Avsatte midler til 2023 beløp seg til 1,8 mill, hvor det meste var forhåndstilsagn på kjøp av Gangarøy på kr 1 250 000, barne- og ungdomsprosjekt på kr 250 000 og kr 180 000 til arbeid med folkehøgskole og andre dagsaktuelle satsninger.

Stiftelsen søker årlig midler til ulike prosjekt og som gir svært viktige bidrag til arbeidet. Utenom tildelingen fra Miljødirektoratet på kr 4 260 000, fikk Stiftelsen tilsagn på følgende prosjekt i 2022:

Bidragstyper	Tilskudd	Tiltak
Fuglekartlegging Ungdomsprosjekt Emårsøy	Statsforvalteren i Nordland	Kr 80 000 Kr 20 000
«Fuglan veit»	UiT – Norges Arktiske Universitet	Kr 562 000
Barne- og ungdomsprosjekt	UNESCO-kommisjonen	Kr 250 000
Kjøp Gangarøy	Nordland fylkeskommune/Riksantikvaren	Kr 3 750 000
Istandsetting Bremstein	Nordland fylkeskommune/ Riksantikvaren	Kr 250 000
Ærfuglarkitektur	Nordland fylkeskommune/ Riksantikvaren	Kr 220 000
SUM		Kr 5 132 000

Totalt sett kom det følgende tildelinger til verdensarvarbeidet fra ulike instanser:

Bidragstyper	Tilskudd	Tiltak
Nordland fylkeskommune/ Riksantikvaren	5 250 000	Verdensarvmidler post 79, inkl ærfuglrøkt og tilskudd Bremstein og kjøp av Gangarøy

Vega kommune/ Landbrukets Utviklingsfond	2 100 000	Skjøtsels- og tiltaksmidler til jordbruksforetak og andre
Miljødirektoratet Miljødirektoratet	2 000 000 35 000	Autorisasjonsmidler Vega verdensarvsenter Testing av utstillingen «Vår verdensarv»
Nordland fylkeskommune	300 000	Driftstilskudd Vega Verdensarvsenter
Vega kommune	200 000	Driftstilskudd Vega Verdensarvsenter
Vega verneområdestyre	590 000	Skjøtselstiltak, informasjonstiltak mm
Statsforvalteren i Nordland	211 150	Skjøtsel slåtteeenger, ungdomsprosjekt Emårsøy, kartlegging ærfugl og revidering skjøtselsplan Muddvær
Vega kommune	950 000	Ansvar tilleggsutredning
SUM	11 636 150	

I tillegg tildelte Miljødirektoratet i 2021 kr 470 000 til prosjektet «Stolthet gjennom generasjoner» og kr 571 000 til utstilling om duntradisjonen i verdensarvsenteret som ble påbegynt i 2022. Begge deler vil bli slutført i 2023/2024.

Den høye finansieringsgraden fra ulike aktører av verdensarvarbeidet ellers viser både den innsats og det engasjement som mange instanser og enkeltpersoner legger ned i å sikre og utvikle Vegaøyen verdensarvområde. I tillegg kommer instanser som Statens naturoppsyn, Helgeland Museum, skolene, grunneiernes og frivilliges innsats i området. Vegaøyens Venner gjør en viktig jobb med å løfte fram områdets verdier gjennom turer ut i øyan, dugnader og fortellerkvelder, mens Vega Kystlag formidler vår kystkultur og IL Vega legger til rette for aktiviteter i verdensarvområdet.

Det er grunn til spesielt å trekke fram fuglevokterne og bønder lokalt som tar på seg et stort arbeid med å frakte dyr i båt over lange avstander for å få beitet øyene, samt alle skoleelevene som bidrar aktivt i Vegaøyen og verneområdene på Vega.

Det må videre framholdes at Vega kommune har lagt ned et svært omfattende arbeid med tilleggsutredningen til Kystplan Helgeland i 2019 - 2022. Det har gitt kommunens ansvarlige svært viktig kompetanse på oppfølging av Verdensarvkonvensjonens retningslinjer og forpliktelser.

Skoleelever fra ungdomsskolene i Brønnøyregionen, samt VG2-elever har deltatt i ulike former for aktiviteter i eller utenfor Vega Verdensarvsenter.

Elevene fikk fram til sommeren tre timers pedagogisk opplegg fra formidler om verdensarven i Vegaøyen. Deler av dette gått inn under Brønnøyskolenes DKS-satsning. (Den Kulturelle Skolesekken).

Senteret gjennomførte i tillegg ulike barne- og ungdomsprosjekt på Vega; fra barnehage (bildet) til 10. klasse.

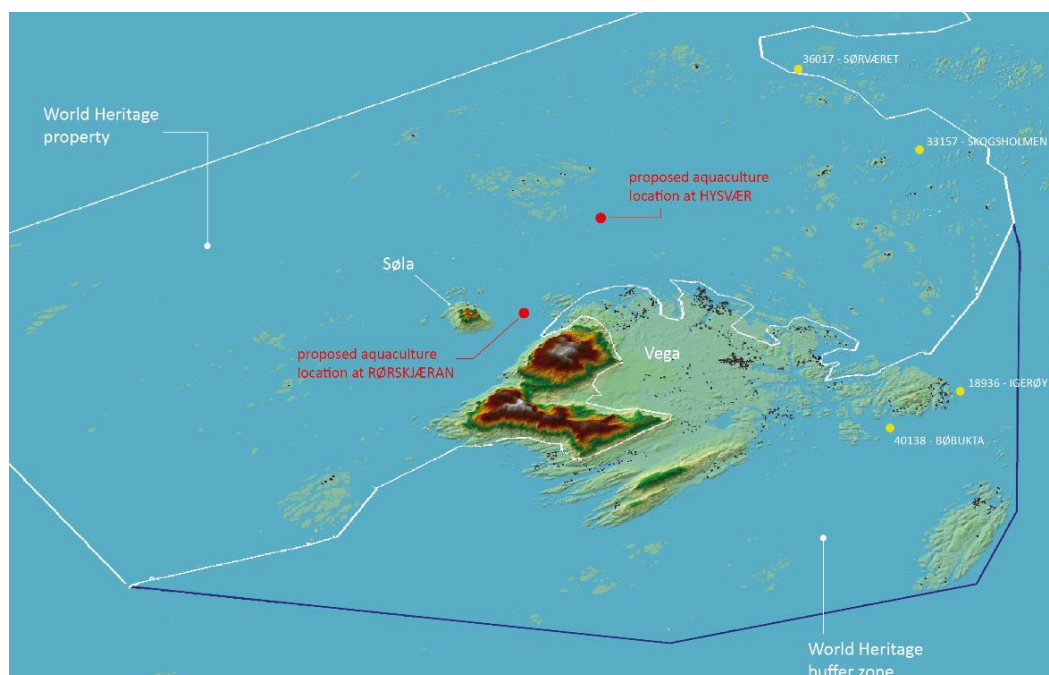
3. Nasjonalt og internasjonalt arbeid

3.1 Havbruk og Unesco

Vega kommunestyre vedtok i 2022 Kystplan Helgeland som ble lagt ut på 4. gangs høring med to foreslåtte oppdrettslokaliteter. Vedtaket skjedde etter at tilleggsutredningen om akvakultur og verdensarv var ferdigstilt i august 2022. Tilleggsutredningen «Supplementary impact assessment of the Helgeland Coastal Plan for the World Heritage property of 'Vegaøyen – The Vega Archipelago'» av Instead Heritage fraråder oppdrett i området og viser til at både økosystemet og lokalsamfunnet er sårbart og krever aktive tiltak. Instead Heritage mener at de universelle verdiene i et makroperspektiv kan bli påvirket eller truet gjennom bl.a. den potensielle negative effekten som innhøsting av naturressurser i storskala kan ha, utilstrekkelig kunnskap som kan bekrefte de samlede virkningene som oppstår når det etableres flere oppdrettsanlegg i marine økosystemer som allerede anses som skjøre, akkumuleringen av negative påvirkninger fra slike industrielle aktiviteter, samt friluftsliv som kan virke inn på de universelle verdiene i form av utilstrekkelig besøks- og turismeforvaltning.

Rapporten peker videre på manglende norsk lovverk for å sikre verdensarvverdiene. Den etterlyser også forbedring av planleggings- og forvaltningsverktøy.

Samtidig peker rapporten på at de universelle verdiene som kjennetegner området, er avhengig av tilstedeværelsen av et levende lokalsamfunn i like stor grad som sunne økosystemer. Den etterlyser lederskap fra Norge som statspart og at prioriteringene må være forskning og overvåking som kan bidra til å forstå hvordan Vegaøyen kan forvaltes som et sosialøkologisk system.

I KYSTPLAN HELGELAND ER DET FORESLÅTT TO OPPDRETTSLOKALITETER VED RØRSKJÆRAN OG HYSVÆR (ILL: INSTEAD HERITAGE)

Instead Heritage konkluderer med at det trengs en tydelig langsiktig visjon for Vegaøyen verdensarvområde basert på kultur- og naturarverdiene som sikrer en tilnærming med lokalbefolkningen i sentrum og som styrker lokalt entreprenørskap og lokal levemåte.

Stevnet staten

I 2021 stevnet Nova Sea staten fordi Miljødirektoratet opprettholdt Statsforvalterens avslag på utslippstillatelse ved Hysvær innenfor verdensarvområdet og Hysvær/Søla landskapsvernområde. Saken kom for tingretten i 2022 og Nova Sea tapte saken. Nova Sea anket til lagmannsretten som opprettholdt dommen. Selskapet varslet at de ønsket å ha saken opp for Høyesteretts kjæremålsutvalg. Der ble det avslag på videre behandling.

Vega Sjøfarm søkte i 2022 om forlengelse av utslippstillatelsen ved lokaliteten Skogsholmen. Nåværende utslippstillatelse gjelder fram til 31.07.2023. Samtidig søkte Vega Sjøfarm om en midlertidig endring i produksjon fra 3120 tonn MTB til 4680 tonn MTB. Statsforvalteren i Nordland vedtok å ikke forlenge den midlertidige utslippstillatelsen som er gitt for anlegget ved Skogsholmen. Vega Sjøfarm AS klaget på vedtaket hos Statsforvalteren. Saken var ikke avklart ved årsskiftet.

Søknaden om arealutvidelse av lokaliteten er behandlet som en dispensasjonssøknad fra arealdel i sjø av Vega formannskap og er i 2023 oversendt Nordland Fylkeskommune for videre behandling ihht Akvakulturloven. Vega formannskap innstilte positivt til utvidelsen og Nordland Fylkeskommune vil innhente høringsuttalelser fra øvrige sektormyndigheter før det fattes endelig vedtak.

3.2 Øvrig nasjonalt og internasjonalt arbeid

Da landet ble nedstengt pga pandemien i mars 2020, førte dette også til stopp i alle større arrangement det meste av 2020 og 2021; både lokalt, nasjonalt og internasjonalt. Verdensarvforum i 2022 ble utsatt til 2023 fordi Industrierarven Rjukan-Notodden var arrangør av det nordiske verdensarvmøtet i 2022. Rundt 120 representanter var samlet til det nordiske møtet; deriblant fylkesråd Christian Torseth og bygningsvernrådgiver Silje Økland fra Nordland fylkeskommune, sammen med Vega kommunes ansvarlige for tilleggsutredningen og verdensarvkoordinator/daglig leder i Stiftelsen.

I 2022 ble det avholdt møter i så vel Politisk Forum som Politisk Råd som er etablert av Norges Verdensarv, der ordførerne fra alle verdensarvstedene er med. Politikerne samlet seg om en felles uttalelse om en mer offensiv verdensarvpolitikk. Norges Verdensarv arrangerte i 2022 et møte der ordførerne og verdensarvkoordinatorene fra de åtte verdensarvstedene var invitert. Etter møtet møtte Politisk råd ved leder i Stortingets familie- og kulturkomité med målsetting om å få økt posten for verdensarv på statsbudsjettet. Med krig i Europa, rekordhøye strømpriser og dyrtid var det vel ingen som regnet med økning på posten og det skjedde da heller ikke. Klima- og miljødepartementet sa seg fornøyd med at det ikke var større kutt, mens det fra stedene og Politisk Råd var enighet om å fortsette arbeidet.

Klimaworkshop

Etter planen skulle det arrangeres en internasjonal workshop på Vega i mars 2020 med eksperter fra Australia og USA som har utviklet indikatorer for å måle klimaendringer; Climate Vulnerability Index (CVI). Riksantikvaren, Miljødirektoratet og Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv var norske samarbeidspartnere. Målet med prosjektet var å få utviklet og brukt slike indikatorer for å vurdere klimaendringer i Vegaøyen som et kulturlandskapsområde.

På grunn av pandemien måtte prosjektet utsettes. Første del foregikk digitalt i desember 2021 med representanter fra alle verdensarvstedene, Statsforvalteren i Nordland, Nordland fylkeskommune, Miljødirektoratet og Riksantikvaren, samt en rekke andre fylkeskommuner og instanser.

Andre del skjedde på Vega i april 2022 med representanter fra alle de norske verdensarvstedene, direktorat, fylkeskommune og andre instanser. Spesielt spilte Meteorologisk institutts klimaavdeling en sentral rolle med innhenting av data for framtidsscenarier. Framtidsscenariene antyder moderate endringer av havnivå, nedbørsmengde og temperatur for verdensarvområdet og Vega. Det vil uansett være nyttig å ha i forhold til avbøtende tiltak som f.eks plassering av bygg/ærfuglhus og overflatebehandling av bygningsarven.

I ettertid er det gjennomført liknende workshoper på andre verdensarvsteder; både i Norge, Norden og globalt.

Myndighetskontakt og møter om samarbeid

Daglig leder i Stiftelsen var styreleder i Norges Verdensarv (NVA) fram til juni 2022 og ga via dette vervet innspill til sentrale myndigheter ved Klima- og miljødepartementet og Stortinget i tilknytning til statsbudsjettet. Det ble gjennom året blitt avholdt møter med Riksantikvaren, Miljødirektoratet og andre samarbeidspartnere.

Etter en omfattende søknadsprosess fikk Norges Verdensarv i 2022 10 millioner kroner fra Sparebankstiftelsen til prosjektet «Verdensarvinger». Gjennom den 5 årige satsningen skal Norges Verdensarv utvikle skoleopplegg for alle klassetrinn, en egen trainee-ordning for ungdom i verdensarvområdene og ny nettportal som skal samle disse satsningene.

Det blir en ny stor mulighet til å synliggjøre verdensarven for barn og unge. Også Vegaøyen vil få ungdommer som kan jobbe med spesielle tema som er viktig for oss.

KonsekvensUtredninger for VerdensArv (KUVA)

Alle verdensarvkoordinatorer og representanter fra administrativt nivå i verdensarv-kommuner og fylkeskommuner deltok på to kurs i konsekvensutredninger for verdensarv (KUVA) i 2022. Første del var digital og ble fulgt opp av et todagers kurs på Notodden i mai 2022. Kursene var i regi av Miljødirektoratet og Riksantikvaren og innenfor rammen av World Heritage Leadership Programme, der Norge gjennom Klima- og Miljødepartementet har en sentral rolle i utviklingen og gjennomføringen av programmet.

Innledere var bl.a. Sarah Court som har vært brukt av UNESCO til utarbeiding av de nye retningslinjene for Verdensarvkonvensjonen fra 2022. Hun deltok også i teamet Instead Heritage som laget tilleggsutredningen om verdensarvverdiene for Vegaøyen.

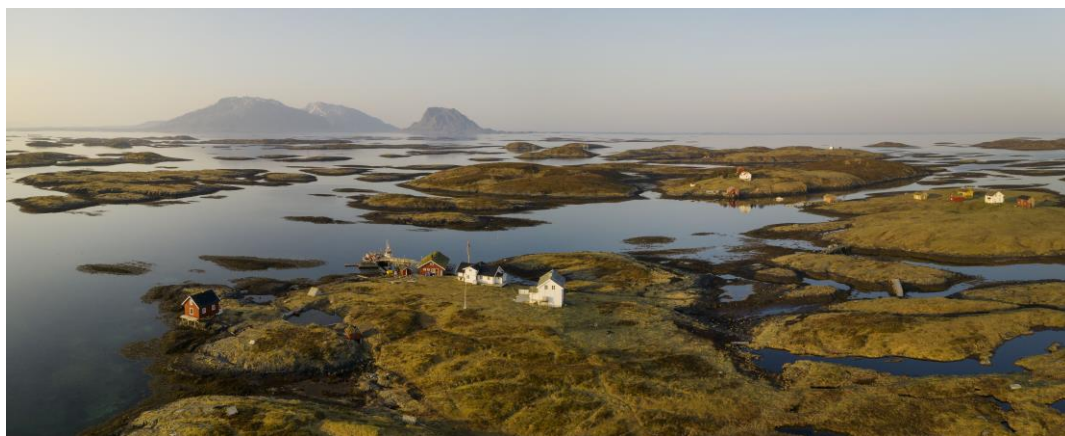
Høringer

Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv ga i februar 2022 uttalelse til det planlagte steinbit-oppdrettet i Ylvingen. Stiftelsen ser det som positivt at det etableres nye arbeidsplasser i buffersonen i Ylvingen. Virksomheten vil være av stor betydning for bosetting og et robust lokalsamfunn. Stiftelsen påpekte at Ylvingen er en sentral innfallsport til Vegaøyen Verdensarv og det er viktig med gode utredninger med hensyn til forurensing inn i verdensarvområdet. Stiftelsen vurderte at forslaget til planprogram og reguleringsplan for Råknas matfiskanlegg på en god måte følger føringene i kommuneplanen, forvaltningsplanen for verdensarvområdet og forskrift om konsekvensutredninger. Planprogrammet vil også hensynta anbefalinger fra tilleggsutredningen til Kystplan Helgeland for Vega kommune.

I rollen som verdensarvkoordinator ga daglig leder høringsuttalelse til tilleggsutredningen «Supplementary impact assessment of the Helgeland Coastal Plan for the World Heritage property of 'Vegaøyen – The Vega Archipelago'» av Instead Heritage (2022). Verdensarvkoordinator skal i henhold til stillingsbeskrivelse følge faglige råd som blir gitt mht ivaretagelse av områdets universelle verdier. Rapporten fraråder etablering av de to foreslåtte oppdrettslokalitetene og anbefaler statsparten å ta en aktiv rolle for å sikre både økosystemet og Vega som et livskraftig lokalsamfunn.

Stiftelsen sendte i april 2022 bekymringsmelding om det marine miljøet i verdensarv-området. I henvendelsen ble det spesielt pekt på manglende kunnskap om den faktiske tilstanden til det marine miljøet i Vegaøyen verdensarvområde, - et økosystem som er grunnlaget for en livskraftig ærfuglbestand. Manglende kunnskap, overvåking og forskning blir også påpekt i konsekvensutredningen om verdensarv og akvakultur som ble gjennomført av Instead Heritage. Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv anmodet statsparten om at det snarest iverksettes forskning og overvåking av områdets marine miljø.

Klima- og miljødepartementet sier seg enig i brev av 28. juni 2022 at det er behov for bedre kartlegging og overvåking for å sikre at konsekvensutredninger og beslutninger om iverksetting av ulike aktiviteter blir kunnskapsbaserte, og ivaretar hensynet til verdenarvverdiene i Vegaøyen. De viser til at kartlegging av marine naturtyper etter ny metodikk er under utprøving i Oslofjorden, og ventes å gi erfaringer som er til nytte også for kartlegging i andre områder. I svarbrevet framholder Klima- og miljødepartementet at de er bevisst miljøvernmyndighetenes del av ansvaret for å sikre et bedre kunnskapsgrunnlag for den løpende forvaltningen av verdensarvområdet. Samtidig påpeker de at for tiltak som krever tillatelse etter sektorlovverket, har aktuelle sektormyndigheter ansvar for at det innhentes relevant kunnskap før det fattes beslutninger.

Utstillingen «Vår verdensarv»

På nasjonalt plan var Riksantikvaren prosjektleder for arbeidet med en felles utstilling om verdensarvkonvensjonen, Unesco og verdensarven i verden der firmaene Gagarin/ Kvorning og Bright sto for produksjonen av utstillingen. De tre firmaene møtte på tekniske problemer og kom ikke i havn med prosjektet før i 2022. Alta, Vega og Geiranger var de første stedene som fikk utstillingen installert i 2022/2023.

Norges Verdensarv fikk i 2019/2020 gjennomført fotografering av alle verdensarvstedene og også fullført film fra alle stedene. Guri Dahl har tatt bildene som blir samlet i en database som stedene får tilgang til. Vega Verdensarvsenter laget utstilling og kalender med hennes bilder. Bildene ble i 2022 tatt inn i kafeen og gir en fin ramme om virksomheten der.

3.3 Utviklingsarbeid – Framtidens Folkehøgskole

Arbeidet med å utrede mulighetene for å få etablert en folkehøgskole på Vega startet allerede i 2019 og i 2020 vedtok Vega formannskap å etablere en lokal arbeidsgruppe som skulle ledes av rådmann med teknisk sjef som sin representant, reiselivssjef og de daglige lederne i Stiftelsen og Vega verdensarvsenter.

De viktigste oppgavene i 2020 - 2022 var lokale forankring og utvikling/konkretisering av verdigrunnlag og innhold i en mulig folkehøgskole. Utgangspunktet har vært at skolen skal bygge på verdensarvens verdier og dermed vil kunne bli en viktig bidragsyter til å ta vare på og utvikle verdensarven. Den vil også kunne bli svært viktig i forhold til mange attraktive arbeidsplasser og ung energi inn i lokalsamfunnet.

Prosjektgruppa rapporterte i april 2022 til Vega kommune at prosjektgruppa hadde arbeidet med konkretisering av ideen og mente at det nå måtte engasjeres en prosjektleder for å slutføre arbeidet med søknaden. Basert på innspill fra prosjektgruppa om behovet for en ekstern engasjert prosjektleder for videre arbeid, fattet Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv vedtak i sak 7/22 om å at Stiftelsen skulle bidra med kr 200 000 i et spleiselag med Vega kommune om en prosjektstilling fram til 1. april 2023. For å få stillingen tett knyttet til verdensarvarbeidet, foreslo Stiftelsen at stillingen ble lagt til Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv. Vega formannskap ga sin tilslutning til prosjektgruppas forslag. Etter en anbudsprosess i regi av Stiftelsen ble Bedriftskompetanse leid inn til å utarbeide søknaden.

Prosessleder Bror Myrvang fra Bedriftskompetanse gjennomførte i desember 2022 en svært vellykket workshop med representanter som på ulike måter har arbeidet med ungdom, skole og friluftsliv. Gjennom arbeidet i workshopen ble det konkretisert flere linjetilbud som er spilt inn til departement og direktorat. Utgangspunktet for workshopen var konklusjonene i den offentlige utredningen *NOU 2022: 16 En folkehøgskole for alle - Vilkår for økt kvalitet og mangfold i folkehøgskolene*.

Utvalget foreslår en rekke tiltak for å redusere barrierer for underrepresenterte grupper i folkehøgskolen, et helhetlig kvalitetssystem og prinsipper for vekst i folkehøgskolesektoren. Et av prinsippene for vekst er at man må tilby linjer som er unike, dvs ikke finnes på andre skoler. Utredningen ble framlagt 31. oktober 2022 og med høringsfrist 30.april 2023. Det ble dermed ikke mulighet for å sende søknader om nye folkehøgskoler i 2023.

Gjenstående arbeid med søknaden for Vega Folkehøgskole er prosjektering av campus, enda sterkere politisk forankring og arbeid med organisering og finansiering som skal skje i kommunal regi.

4. Verdensarvens verdier og Stiftelsens arbeid

4.1 Kulturlandskap

PÅ VEGA KYSTGÅRD BEITER NORDLANDSKYR SOM ER MINDRE ENN NRF OG DERFOR EGNER SEG BEDRE TIL Å BEITE PÅ ØYER MED KARRIG JORDSMONN. (FOTO: GURI DAHL/NORGES VERDENSARV)

Satsningen på tiltak innen kulturlandskap i verdensarvområdene Vegaøyen og Vestnorsk Fjordlandskap ble i 2022 gjenspeilt i statsbudsjettet og via jordbruksavtalen. Det har gitt mulighet til å følge opp og iverksette en rekke viktige tiltak. Stiftelsen satte av i underkant av 1,2 mill kr til kulturlandskapstiltak.

Vega kommune tildelte 2,1 mill kr via LUF-midlene der i underkant av 1 mill ble gitt til skjøtsel i verdensarvområdet (beite og slått) og det øvrige til andre tiltak. Vega verneområdestyre bidro med kr 250 000 kr til skjøtsel i de vernede områdene og kr 350 000 til øvrige tiltak, som fuglekikkerhus, ferdselsplakater og søppelplukking i verneområdene. I 2022 ble fuglekikkerhuset ved Kjellerhaugvatnet naturreservat stort sett ferdigstilt. Et svært bra formidlings- og informasjonstiltak.

Antall sau i verdensarvområdet og buffersonen er stabilt. Noen har avsluttet driften, mens andre har overtatt disse sauene eller startet opp. I 2022 var det rundt 850 sau på beite i verdensarvområdet. Med den lave prisen som sauebøndene har fått for kjøtt av utegangersau bør det være en prioritert oppgave å få lokal videreføring og dermed bedre økonomi inn i næringen. Stiftelsen tok derfor i 2021 initiativ til et videreføringssprosjekt og fikk innvilget 393 000 kr av LUF-midlene til et forprosjekt for å

utrede mulighetene for lokal videreføring av utegangersau og andre råvarer. Stiftelsen satte også av kr 50 000 på sitt budsjett til å bidra inn i prosjektet. Det var dessverre ikke kapasitet i 2022 til å få igangsatt arbeidet.

Det er bare et fåtall storfe fra en av gårdene på Vega som er ute i Vegaøyen; 10 storfe på Emårsøy og Skogsholmen. Via Stiftelsens tilskuddsordning fikk 15 tiltakshavere tilskudd til skjøtselstiltak, mens 8 fikk via Vega verneområdestyre og 15 fra jordbruksavtalemidlene. 205 dekar ble slått i verdensarvområdet og 120 dekar i verneområdene. Hogsten som finansieres gjennom Stiftelsen har foregått på Skogsholmen, Kvalholmen og Kilvær. I Kvalholmen har en av grunneierne satt i gang et stort arbeid med felling av sitka og der er også 35 sau på beite. Det har ført til store og positive landskapsendringer. Den unge grunneieren tok også opp ærfugltradisjonen fra 2022.

Ca 3500 sitka er hogd av grunneierne på disse øyene. På Skogsholmen tas nå også buskfuru og kratt. Det meste av sitka er tatt ut i verneområdene. Også i buffersonen på Vega tas det nå ut store mengder sitka.

I KVALHOLMEN HOGST AV SITKA OG SAUEBEITING FØRT TIL TOTAL FORANDRING AV LANDSKAPET. DER BLE OGSÅ ÆRFUGLTRADISJONEN TATT OPP I 2022.

4.2 Ærfugltradisjonen

Største posten på Stiftelsens budsjett i 2022 var stimulerings- og rekrutteringsordninger for dunværstradisjonen med 1,7 mill kr. Våren og sommeren var kald med mye regn og flere av fuglevokterne hadde problemer med å få tørket tilstrekkelig med tang. Også i selve hekkesesongen var det store nedbørsmengder som skapte problemer med søkkvåte reir som måtte bygges på nytt og områder som ble oversvømt med vann.

BILDE FRA LÅNAN (FOTO: HILDEGUNN NORDUM)

I 2022 var det 22 fuglevoktere i Vegaøyen fordelt på åtte dunvær. De hadde 7 - 8 rekrutter og øvrig hjelp fra familie og venner. Totalt sett er det 40 - 50 hjelpere i gang gjennom sesongen. Også skoleklasser og frivillige som Vegaøyens Venner deltok på dagsdugnader.

De siste årene har flere yngre meldt seg interessert; en svært positiv trend. Men om de skal ha mulighet til å etablere seg, blir det nødvendig å få økt fuglevoktertilskuddet i årene framover. Det var derfor gledelig at Nordland fylkeskommune i 2022 varslet at de ønsker å bidra med økt tilskudd for å bedre stimuleringsordningen for fuglevoktere.

Stiftelsen må også ha midler til rådighet for å kunne tilby flere opplæringsplasser i verdensarvområdet. Opprustingen av Bremstein og kjøpet av Gangarøy vil være viktige tiltak, slik som også etablering av folkehøgskole kan styrke forvaltningen og ivaretagelsen av områdets universelle verdi.

I 2022 var det ingen større predatorangrep, noe som fuglevokterne var tydelig lettet over da Stiftelsen hadde det årlige høstmøtet for å oppsummere sesongen. Om man vurderer tallene for hekkesuksess fra Stiftelsen startet registreringene av antall hekkende ærfugl i

dunværene, framgår det at det er oterangrepene i Muddvær og Lånan som har bidratt til den store nedgangen fra toppåret 2014. Stiftelsen søker hvert år om fellingstillatelse på oter som dreper eller skremmer ærfugl. I 2022 er første året siden 2017 at det ikke er tatt ut skadeoter, men et par ærfugl ble skremt og forsvant i Flovær og det ble observert to otere der. Minkjegere tok fram til årsskiftet 2022/2023 ca 30 mink.

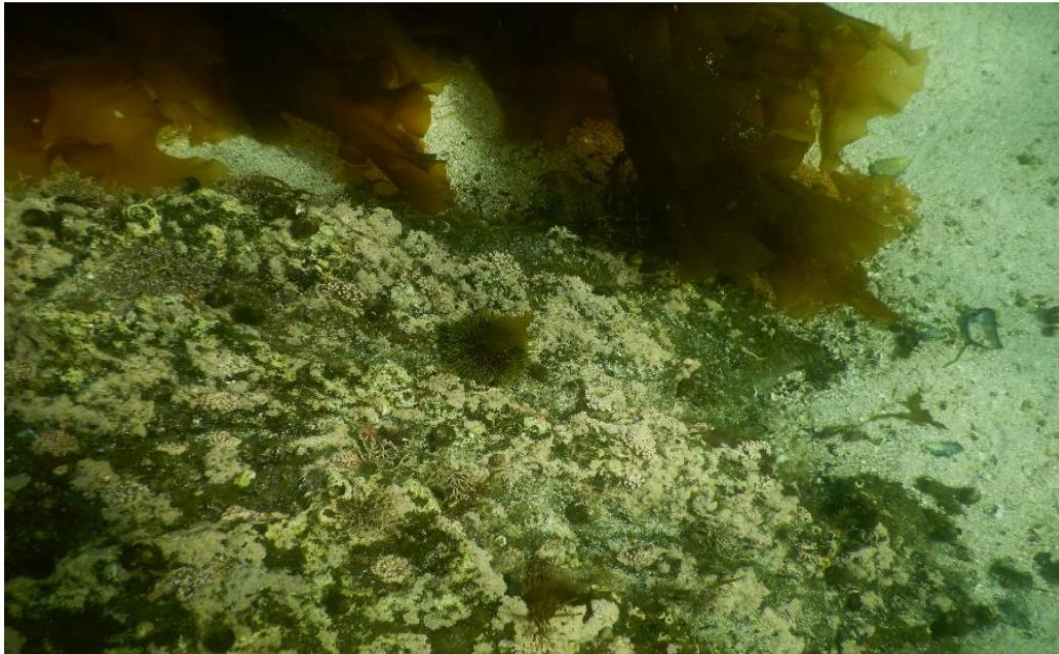
Men tallet på hekkende ærfugler går likevel ned. Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv sendte i april 2022 bekymringsmelding til Klima- og miljødepartementet om manglende kunnskap og forskning på det marine miljøet i Vegaøyen og anmodet om at det snarest måtte settes i gang forskning og overvåking.

Manglende kunnskap, overvåking og forskning blir påpekt i konsekvensutredningen om verdensarv og akvakultur som ble ferdigstilt i 2022. Fuglevokterne i dunværene er dypt bekymret over situasjonen og lurer på hva som skjer i havet. Er nedgangen av hekkende fugler - og oter som går til angrep på ærfugl - et resultat av at det ikke finnes mat i havet? I den periodiske rapporteringen til UNESCO spørres det om det finnes en forskningsstrategi og Norges Verdensarv etterspør verdensarvkoordinatorerne det samme. Et forskningsfond for verdensarven bør snarest komme på plass. Dette er et område som ikke kan overlates til det enkelte verdensarvsted som hverken har kapasitet eller kompetanse til å utvikle helhetlige forskningsprosjekter med mulighet for finansiering.

HEKKESUKSESS VEGAØYEN VERDENSARV 2022

	-06	-07	-08	-09	-10	-11	-12	-13	-14	-15	-16	-17	-18	-19	-20	-21	-22
Bremstein				20	20	36	56	55	65	49	36	60	36	54	41	44	42
Flovær	151	147	153	155	152	120	136	140	170	143	124	140	127	127	120	104	92
Halmøy	50	77	79	66	38	38	40	40	40	40	20	20	20	20	20	20	10
Hysvær	64	89	90	98	92	122	110	104	103	105	134	158	130	153	164	182	180
Kilvær		3	12	19	23	23	20	25	41	48	55	61	60	54	61	62	44
Lånan	538	502	597	636	665	663	773	764	963	719	729	761	792	699	743	563	572
Muddvær	151	181	221	215	193	173	203	188	218	166	153	167	70	89	95	79	75
Skjærvær	13	22	19	23	33	39	52	47	47	33	30	48	40	40	40	30	30
Totalt	967	1021	1171	1232	1216	1214	1390	1363	1647	1303	1281	1415	1275	1236	1284	1084	1045

Som det framgår av tabellen hadde Muddvær en nedgang på 97 ærfugl etter oterangrep i 2017, mens Lånan hadde en nedgang på 180 hekkende ærfugl i 2021 etter oterangrep. Uten angrepene kunne tallet hekkende ærfugl vært på 1361 – og ikke 1045 som var antallet i 2022.

Figur 2. Sjøsonen nedenfor tangbeltet på Lånan (Vega kommune) var i stor grad uten vegetasjon selv om det var få kråkeboller. Her vises en stor sukkertare som har etablert seg, og en stor kråkebolle kryper rundt på fjellbunnen. Fjellbunnen i tidevannssonen og i sjøsonen skråner ned til flat skjellsandbunn.

Stiftelsen finansierte i 2022 et prosjekt i regi av Norsk institutt for vannforskning (NIVA) som på en dagstur til Lånan sjekket mattilgangen i fjæresonen. Deres undersøkelse av området viste at det var minimalt med vegetasjon i havet nedenfor fjæresonen, noe som kan tyde på at tareskogen ennå ikke er reetablert etter kråkebolleinvasjonen. Utenom predatorangrep kan dette være en annen årsak til at ærfugl-bestanden i Lånan ikke øker mer enn den gjør; selv med den iherdige innsatsen som fuglevokterne legger ned for å ta vare på ærfuglene.

Ut fra registreringer av hekkesuksess i dunværene er det grunn til å ha oppmerksomhet på predatorbekjempelse som vil kreve en kontinuerlig innsats. Predatorbekjempelse og oppsyn/overvåkning av området er spesielt prioritert fra Forvaltningsknutepunktet og flere jegere gjennomfører området med hund og får låne feller gjennom verneområdestyret og Stiftelsen. SNO driver også fellefangst og har i flere år hatt en oppsynsmann med hund til å gjennomføre deler av verdensarvområdet.

I perioden 2014 - 2022 er det tatt rundt 680 mink i området. Ved årsskiftet viste statistikken 30 mink som er tatt av jegere og andre i området. Innsatsen gir resultat. Ifølge jegerne kan synes som at minkbestanden er stadig minkende.

Det er et ønske om kartlegging av oterbestanden i området, siden fuglevokterne har en annen oppfatning av bestanden enn SNO.

«Fuglan veit» og «Sound of Silence»

KLIMA- OG MILJØUTFORDRINGENE ER FORMIDABLE. DET ER DENNE BEKYMRINGA DELTAKERNE I «FUGLAN VEIT» OG «SOUND OF SILENCE» DELER. (FOTO: GURI DAHL)

Prosjektet «Fuglan veit» er i regi av UiT - Norges Arktiske Universitet. Stiftelsen ble invitert med i prosjektet i 2020 og hadde allerede da utviklet en lignende prosjektidé med tittelen «Sound of Silence» som innspill til Bodø 2024. Hovedtanken i begge prosjektene er bekymringen for nedgangen i sjøfugbestandene. Gjennom samarbeidet med «Fuglan veit», falt både finansiering og samarbeidspartnere med høy kompetanse på plass for Stiftelsens prosjekt «Sound of Silence». I april 2022 var deltakerne samlet på Vega etter utsettelse pga pandemien. Samfunns- og naturforskere fra både inn- og utland er med i «Fuglan veit» samt partnere fra Vega, Porsanger og Vardø. Gjennom prosjektet vil partnerne bygge nye allianser mellom lokal og vitenskapelig kunnskap om sjøfugl. Målet med «Fuglan veit» og «Sound of Silence» er at begge kunnskapsformene og aktivitetene må bli lyttet til, for å gi en bedre forvaltning, og for å snu en dramatisk utvikling. Prosjektet har fått tilgang til Sjøfuglarkivet ved Tromsø museum med hundrevis av intervju og bilder fra 1970-tallet. Forsker Håvard Dahl Bratrein dro da med en studentgruppe langs kysten av Nord-Norge og intervjuet folk om hvordan de bl.a. hjalp sjøfuglene gjennom hekkesesongen. Mange av de som ble intervjuet er forfedre/ formødre av dagens fuglevoktere i Vegaøyen og alle dunværene var representert på workshop med utgangspunkt i intervjuene. Materialet var utgangspunkt for utstillingen på senteret.

I september 2022 hadde Stiftelsen møte med Bodø2024 om «Sound of Silence» og det var enighet om at Bodø2024 går inn med delfinansiering av et symposium, utstillinger og workshops i april i Bodø i 2024 og på Vega i juli 2024. Også prosjektgruppa for «Fuglan veit» deltar i arbeidet med å utvikle arrangementene i Bodø og på Vega.

4.3 Fiskeriene

TARESKOGEN ER I FERD MED Å BLI GJENETABLERT RUNDT VEGA, MEN FISKERE KLAGER PÅ AT DET BLIR MINDRE OG MINDRE FISK. HVORFOR? DET ER I DAG INGEN HELHETLIG KARTLEGGING AV DE MARINE RESSURSENE I OMRÅDET.

Fiskeriene i verdensarvområdet er sterkt redusert. Fiskeridirektoratets statistikk viser at det i 2022 var 19 på Vega som har fiske som hovednæring, mens tilsvarende tall for 1988 var 90 heltidsfiskere. Tendensen er den samme i hele regionen og statistikk fra 2020 viser en nedgang på 79 prosent heltidsfiskere på Sør-Helgeland siden 1988.

For Stiftelsen vil det være et viktig mål at fiskeriene i verdensarvområdet blir tatt opp på statlig hold. Det er sterkt beklagelig at det på nasjonalt plan er forståelse for at det trengs særskilte ordninger for kulturlandskapet i verdensarvområdet, mens fiskeriene som er en del av innskrivingsgrunnlaget, ikke får noe fokus. Dette blir også stilt spørsmål ved i tilleggsutredningen som Vega kommune har fått utført av Instead Heritage.

I utredningen foreslås statlige skritt for å sikre en mindre sjarkflåte i verdensarvområdet. Samtidig kan det være behov for å tenke også alternativer til det tradisjonelle sjarkfisket med ny bruk av havområdene rundt Vega. Kan et nytt verdiskapingsprogram med utgangspunkt i havet være en vei å gå?

Et annet svært viktig tema er taretrålingen i området. Nordland fylkeskommune har vedtatt en forskrift der det ikke tillates taretråling i verdensarvområdet, men trålingen foregår helt på grensen og fuglevoktere i Muddvær varsler om tomt hav. Stiftelsen har bidratt med midler til kartlegging av ærfuglers matsøk i tareskogen sør for Vega. For Vegaøyen verdensarvområde bør det gjennomføres en konsekvensutredning av taretråling og vurderes om det gjennom Kystplan Helgeland skal synliggjøres hvilke områder som bør unntas fra taretråling av hensyn til naturmangfoldet og fiske.

4. 4 Formidling/Vega Verdensarvsenter

VERDEN SARVSENTERET VAR ARENA FOR FLERE WORKSHOPS FOR BARN OG UNGE OM FUGLER OG FOLK (FOTO: VIBEKE STEINSHOLM)

Vega Verdensarvsenter AS er et datterselskap av Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv, mens Vega kommune er eier av senteret.

2022 var året da nordmenn ville til utlandet og hvor sommeren var regntung og kald på Helgeland. Antall besøkende på senteret gikk ned fra 40 000 til 20 - 30 000. Men antall solgte billetter til senterets utstilling var omtrent på linje med året før; ca 6000. Bare én av turene til Utværret Lånan fra Sandnessjøen ble gjennomført.

Våren 2022 ble Oskar Puschmanns sammenstilte landskapsbilder fra verdensarvområdet stilt ut i senteret. Dette er et prosjekt som Stiftelsen og Puschmann startet å samarbeide om i 2020, men som ble forsinket pga pandemien.

Helgeland Museum og Stiftelsen har samarbeidet om bygningsvernutstillingen «Husene i havgapet» som både viser mye av det arbeidet som er gjort med å restaurere hus i verdensarvområdet og hvordan man skal gå fram for å sette i gang en slik prosess. Utstillingen hadde en godt besøkt åpning høsten 2022.

Med de to utstillingene har verdensarvsenteret nå god dokumentasjon og formidling av den jobben som er gjort i området med restaurering av både kulturlandskap og bygningsarv.

Se nærmere omtale av senterets aktiviteter under punkt 5, side 27.

På budsjettet for 2022 var det satt av kr 120 000 til frivillige lag og foreninger. Følgende tiltak i regi av lag/foreninger fikk tildelt midler:

1. IL Vega - Vega Challenge, kr 25 000
2. Vegaøyens Venner, kr 30 000
3. Vega Kystlag, kr 20 000
4. IL Vega - Vegatrappa, kr 25 000
5. Vega Pride – kr 25 000

Prosjektene ble gjennomført og det er viktig å bidra til at lag og foreninger får midler til å kunne formidle og lage aktiviteter som bidrar til å styrke formidlingen av verdensarven.

4.5 Besøksforvaltning/reiseliv

Ut fra rapportering fra bl.a. Statens naturoppsyn og fuglevoktere synes det ikke som at reiselivet lokalt eller i regionen foreløpig er en trussel i forhold til fugleliv og kulturlandskap. Men fra både dunværene og andre meldes det om enkeltepisoder der reiselivsaktører, enkelte fiskere, «fisketurister» eller andre har kjørt for fort gjennom værene i hekkesesongen og forstyrret fuglene. Stiftelsens daglige leder spilte inn behovet for en nøyere kartlegging av ferdselen til fisketuristene til den konsekvensanalysen som ble gjennomført i forhold til påvirkningsfaktorer på ærfugldriften.

Det er også all grunn til å være på vakt og ha en tett dialog med reiselivsnæringen, noe som har vært gjennomført i regi av verneområdeforvalter og med senterleder, reiselivssjef og verdensarvkoordinator som medspillere. Tre - fire ulike firma som driver med bl.a. ribber, er etablert i regionen i løpet av de siste årene og de planlegger alle turer i verdensarvområdet. Målet har vært å videreutvikle tidligere tiltak til en helhetlig besøksforvaltning for hele kommunen.

I prosessen med besøksforvaltningsplanen hadde verneområdeforvalter møter med grunneierne i alle verneområdene for å kartlegge hvordan det best kan legges til rette for opplevelser og aktiviteter. Det er også gjennomført møter med reiselivsaktører for å informere om ferdsel i verneområdene. Stiftelsen og Vega kommune har deltatt på møtene med henholdsvis daglig leder, reiselivssjef og miljøvernssjef. Videre vil det være nødvendig å fortsette denne dialogen.

Vega kommune ved reiselivssjef var pilot for prosjektet Ansvarlig markedsføring i regi av Nordland fylkeskommune som måtte avsluttes pga pandemien som satte stopper for arbeidet. Men prosjektet og Vega som pilot satte i gang en viktig diskusjon og prosess rundt hvordan man skal tenke det framtidige reiselivet – som en del av lokalsamfunnsutviklingen.

4.6 Fugleliv

NORSK INSTITUTT FOR NATURFORSKNING FIKK I 2022 KR 80 000 FRA STATSFORVALTEREN I NORDLAND TIL KARTLEGGING AV ÆRFUGL RUNDT VEGA

NINA i samarbeid med Stiftelsen søkte i 2022 Statsforvalteren i Nordland om tilskudd til et 2-årig prosjekt for kartlegging av ærfugl i verdensarvområdet. Planen var i første omgang å få kartlagt ærfugl sør for Vega i de områdene hvor det var planlagt taretråling, for så å utvide kartleggingen i år 2. Statsforvalteren ga et tilskudd på kr 80 000. De øvrige prosjektmidlene ble dekket med et tilskudd fra Stiftelsen og egeninnsats fra NINA. Flytellingen skulle i første omgang telle mytende hanner og hunner i løpet av slutten juli/starten august, og så en ny flytelling for å telle mytende hunner med unger i slutten av august/starten av september. Videre en flytelling på sen høst (oktober/november), vinter (januar/februar) og tidlig om våren (april), for å se om de da beiter i områder som er foreslått til tarehøsting. Hovedfokus er områder sør for Vega som er foreslått åpnet for tarehøsting, og primært direkte sør for Muddvær.

I tillegg var det planlagt to tellinger av ærfugl i hele området rundt Vega.

NINA viste i søknaden til at ærfugl ble rødlistet i 2021 rødlistet som sårbar og at bestanden av mytende ærfugl rundt Vega har dalt med nesten 80 % fra 12 000 til 2 500 individer i perioden 1985/86 til 2011. På grunn av dårlig vær og vanskelig bemannings-situasjon pga utbrudd av fugleinfluenza, måtte sommertellingen utsettes til 2023.

Tellingen 2022 høsten viste at bare 45 ærfugl befant seg i området sør for Vega; et oppsiktsvekkende lavt tall.

4.7 Kulturarven – Verdensarvmidler post 79 hos Riksantikvaren

STIFTELSEN VEGAØYAN VERDENSARV FIKK I 2022 TILSKUDD FRA NORDLAND FYLKESKOMMUNE/RIKSANTIKVAREN TIL KJØP ØYA GANGARØY I HYSVÆR

Verdensarvmidler på post 79 hos Riksantikvaren skal bidra til å oppfylle Norges forpliktelser etter Unescos verdensarvkonvensjon av 1972 og medvirke til at verdensarvområdene utvikles som fyrtårn for den beste praksisen innen natur- og kulturmiljøforvaltning når det gjelder tilstand, forvaltning og formell beskyttelse. Riksantikvaren har delegert til Nordland fylkeskommune å tildele midler til verdensarvtiltak i Vegaøyen fra denne posten. Det kan gis tilskudd til både bygningsverntiltak, kurs, formidlingstiltak, dokumentasjon mm.

Nordland fylkeskommune, Vega kommune, Helgeland Museum og Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv hadde i 2022 møter både på Vega og i Bodø for å utvikle en felles satsning på bygningsvern og etablering av et bygningsvernsenter på Vega. Det ble enighet om at museets ansatte skal ha kontor på verdensarvsenteret, mens etablering av bygningsvernsenteret blir i den gamle prestegården på Vega. Etter å ha hatt problemer med å få ansatt personer med rett kompetanse, lyktes museet i 2022 og fikk tilsatt en bygningsvernrådgiver og en prosjektleder fra 1. juli 2023. Per i dag er det 400 Sefrak-registrerte bygg og 80 av disse er istandsatt. Et bygningsvernsenter vil derfor være av stor betydning for å bygge opp både lokal og regional kompetanse.

I 2022 tildelte Nordland fylkeskommune/Riksantikvaren 5,2 mill kr til ulike prosjekter i verdensarvområdet og buffersonen.

Største enkelttilskuddet i 2022 fra Nordland fylkeskommune/Riksantikvaren til Stiftelsen med tilsagn og forhåndstilsagn på totalt 3 750 000 kr til kjøp av øya Gangarøy i Hysvær. Gangarøy er tenkt som en framtidig rekrutterings- og undervisningsbase for Stiftelsens virksomhet rettet spesielt mot barn og unge og vil kunne gi et skikkelig løft til Stiftelsens arbeid på dette området. Særlig i forhold til fuglevokterne og kulturlandskapsskjøtterne som kan få hjelp til sitt arbeid.

Stiftelsen var videre blant tilskuddsmottakerne til ærfuglarkitektur, istandsetting av Bremstein for fuglevokterne og med tilskudd til en utstilling med gjenfotografering i verdensarvområdet i samarbeid med Oskar Puschmann, NIBIO.

STIFTELSEN HAR SAMARBEIDET MED HELGELAND MUSEUM OM EN UTSTILLING/FORMIDLINGSPROSJEKT OM BYGNINGSVERN SOM HAR FÅTT TILSKUDD FRA VERDENSARVPOTTEN . DEN HAR SOM MÅL BÅDE Å SYNLIGGJØRE ARBEIDET SOM BLIR GJORT, INSPIRERE TILTAKSHAVERE TIL Å SØKE MIDLER FOR Istandsetting og flere til å bli håndverkere innen bygningsvern. UTSTILLINGEN BLE FULLFØRT HØSTEN 2022 OG HADDE EN GODT BESØKT ÅPNING.

4.8 Viltkartlegging og vegetasjon

I 2022 ble det ikke gjennomført revidering av noen skjøtselsplaner eller nye vegetasjonskartlegginger, men Stiftelsen var samarbeidspartner for NINA i fuglekartlegging ved Muddvær. Den tellingen som ble gjennomført, tyder på alarmerende nedgang i ærfuglbestanden. Det blir gjennomført flere tellinger i 2023. Se side 22.

Utredningen i regi av Instead Heritage påpekte også manglende forskning og overvåking av verdensarvområdet.

Som oppfølging til den periodiske rapporteringen til Unesco, har Stiftelsen i perioden 2010 - 2016 finansiert vegetasjons-, naturtype- og viltkartlegging i verdensarvområdet. Dette må følges opp gjennom økt finansiering og medvirkning fra statsparten. Totalt sett kartla Nibio avd Tjøtta i en tiårsperiode over tusen øyer og holmer i verdensarvområdet. Gjennom kartleggingen er det framskaffet unik informasjon om forekomster og fordeling av arter og vegetasjonstyper. Artsmangfoldet varierer mye fra øy til øy, men generelt sett er de aller fleste øyene svært rike på plantearter. Resultatet av kartlegging fra Nibio og i regi av Stiftelsen og verneområdestyret er samlet i databasen <https://vegakilden.nibio.no/>

Kartleggingen har siden 2012 vært kombinert med viltkartlegging, der Statsforvalteren har vært delfinansiert. Totalt var det registrert 244 fuglearter på Vega og i Vegaøyen. Det er først og fremst sjøfuglarter som ærfugl, siland, storskarv, gråmåke, svartbak, fiskemåke og rødnebbterne som er mest tallrike i skjærgården på sommerstid, men også arter knyttet til et velskjøttet kulturlandskap som stær, storspove, småspove, grågåås, heipiplerke og linerle er vanlige å se. Nibio og SNO har kartlagt fugleforekomster på våren på Hysværflaket; et viktig overvintrings- og rasteområde for sjøfugl. Men tilbakemeldingene tyder på at det burde vært gjort mer systematisk gjennom året. Observasjonene er lagt inn i Artsobservasjoner www.artsobservasjoner.no I tillegg har Stiftelsen hvert år mottatt en rapport om det utførte oppdraget. Revideringen av kartleggingen bør starte opp for fullt fra 2024.

4.9 Overvåking av verdensarven

Utover å bidra til den systematiske rapporteringen til Unesco, har ikke Norge hatt en særskilt overvåking av verdensarven. Dette blir påpekt av Instead Heritage i tilleggsutredningen, noe som har ført til store kunnskapshull i forhold til spesielt det marine miljøet og Vegaøyen som et kulturlandskapsområde.

Manglende overvåking er tatt opp som tema via Norges Verdensarv bl.a. på Verdensarvforum 2021 og 2022, fra verdensarvkoordinator for Vegaøyen i møter med Klima- og miljøverndepartementet og Miljødirektoratet.

Departementet ser også behov for en jevnlig rapportering på tilstand og utvikling for å underbygge «føre-var» prinsippet i forvaltningen. Departementet skal derfor innføre en

fast, forenklet rapportering til staten. Som et verktøy i arbeidet, utvikles målbare indikatorer for verdensarvverdiene. Men foreløpig er ikke verktøyet for rapporteringen kommet i stand.

Vegetasjonskartleggingen gjennomført av NIBIO Tjøtta i perioden 2010 til 2016 vil også være et godt utgangspunkt for å definere bevaringsmål for de naturtyper som trues av for eksempel gjengroing. Overvåking av vegetasjonen foregår på mindre ruter i Holandsosen naturreservat. Kartlegging og overvåking skjer i regi av Nibio avd Tjøtta.

TILSTANDSVARIABLER	
Tilstandsvariablene nedenfor er hentet fra nominasjonssøknaden for Vegaøyen som verdensarvområde (2003):	
Beite, slåttelandskap og vegetasjon	overvåke vegetasjon, skjøtselsformer, omfang av gjengroing og aktuelle arter, trusler
Duntradisjonen	antall dunvær, antall ærfuglvoktere, antall hekkede ærfugl i dunvær, antall ærfuglhus
Fugleliv	antall fugler registrert og antall fugler som hekker i området

Fiskeri	antall sysselsatte, antall fartøy, volumfangst, type fisk
Kulturminner	kulturlandskapet skal overvåkes som en helhet og må ses i sammenheng med arbeid som pågår hos Riksantikvaren
Reiseliv	antall overnattinger, lengde på oppholdet, aktiviteter for de besøkende, antall besøkende i området og i buffersonen

Fram til i dag er det gjort omfattende og systematiske registreringer av:

- Bygninger: SEFRAK registrering av bygninger fra før 1900, kommunale registreringer, kulturminneregistreringer i Vega kommune er gjennomført av Nordland fylkeskommune. (2008-2013), NIKU og Akvaplan Niva i 2022.
- Vilt-/sjøfuglkartlegging: (1981/1995), 2007/2008, 2010 og 2012/2016), i 2019 i samarbeid med Vega Verneområdestyre og i 2022 gjennomført av Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv i samarbeid med NINA og Statsforvalteren i Nordland
- Ærfuglhus: kartlegging av ærfuglhus/ærfuglarkitektur gjennomført av Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv (2010 - 2012 og 2016 - 2018)
- Vegetasjon: kartlegging av vegetasjon (2010 – 2016 - 2021) på ca 1000 øyer som grunnlag for utarbeiding av skjøtselsplaner og forvaltningsplaner i verdensarvområdet. Gjennomført av Stiftelsen og Vega verneområdestyre i samarbeid med Nibio.

Overvåkingstiltak i henhold til forvaltningsplanen (2015 - 2022):

- Overvåke endring av sjøfugl i verdensarvområdet hvert 6. år
- Overvåke endringer av vegetasjon i verdensarvområdet hvert 6. år (vegetasjon som er truet av gjengroing og fremmede arter bør prioriteres)
- Oppfølging av «Sårbarhetsanalyse Vega, status og utfordringer for ferdsel i forhold til vegetasjonens sårbarhet» (Bioforsk Tjøtta 2010)
- Utredning av grensen bevaring og bærekraftig utvikling mht til akvakultur
- Avklaring av hvordan verdensarvverdiene blir ivaretatt i forbindelse med drift av eksisterende anlegg og ved saksbehandling av ny akvakulturvirksomhet.

Sammenstilling eksisterende kunnskap

Utredningen «*Sammenstilling av eksisterende kunnskap om påvirkningsfaktorer og effekter på ærfugl og ærfugldrif i Vegaøyen verdensarvområde*» (2017) konkluderer med at det mangler kunnskap om hvilke arter som finnes i området, når de ulike artene er mest sårbare og variasjoner i deres tålegrenser gjennom året.

5. Arbeid i regi av andre instanser

5.1. Vega Verdensarvsenter (utdrag statusrapport)

2022 var fjerde driftsår for Vega Verdensarvsenter. Senteret opplevde ettervirkninger av pandemien, siden de mindre ekspedisjonsskipene ikke kom i gang med reiser langs kysten. Mangel på større skyssbåt førte til Hurtigruteturene ble sterkt redusert i antall. Dårlig vær i nord førte også til at antall besøkende gikk ned. Antall besøkende i senteret er anslått til 20 000 - 30 000, mens antall solgte billetter var omtrent som året før med 6000.

Den største utfordringen ble imidlertid bemanningsproblemer da vertskapsleder ble sykemeldt i begynnelsen av juli og de to formidlerne sluttet i sine stillinger 1. august. Fra å ha en fast bemanning på fire, ble plutselig senterleder alene og med mange unge sommervikarer og ny kjøkkenleder. Dette ble en svært utfordrende situasjon, både personellmessig og økonomisk.

Senteret fikk ansatt formidler i 50 prosent stilling fra 1. oktober. Men flere prosjekter som det var gitt tilskudd til, måtte settes i bero. Dette gjaldt både for Stiftelsen og senteret.

- **Samarbeid med andre aktører:**

Skolene og barnehagene i regionen er viktige samarbeidspartnere i den aktivitetsbaserte formidlingen i og ved senteret og i dunværene. Senteret samarbeider med de regionale skolene i forhold til Den kulturelle skolesekken og vil fortsette denne satsningen.

- Senteret er involvert i den lokale forvaltningen av verneområdene på Vega gjennom deltakelse i Rådgivende utvalg. Samt senterets samarbeid med Vega verneområdestyre om undervisningsopplegg og samarbeid om prosjekt som Hold Vegaøyen Verdensarv Ren og Grågåås - fra problem til ressurs.
- Utviklingen av senterets formidling og attraksjonskraft skjer i tett samarbeid med reiselivet både regionalt og lokalt. Vega er utpekt som spydspiss i reiselivsatsningen i Nordland og en slik satsning gir både muligheter i forhold til lokal verdiskaping, men også behov for styrt ferdsel med hensyn til områdets verdier.

Senteret ble i 2022 brukt til ulike aktiviteter i egen regi eller i regi av lag, foreninger oa:

- Animasjons-/videokurs for barn i Skaperverkstedet
- Vegaøyens venner la sin årlige "Fuglekveld" med foredrag og bildefremvisninger
- Før jul arrangerte Vega Husflidslag adventsverksted for barn
- I november gjennomførte senteret julemesse sammen med lokale produsenter.

5.2 Vega verneområdestyre (utdrag årsmelding)

Forvaltningsmyndigheten for verneområdene i Vega kommune er delegert til Vega verneområdestyre som består av tre politiske representanter; to fra Vega kommune og en fra Nordland fylkeskommune. Sekretariatet for verneområdestyret er verneområdeforvalter som er ansatt hos Statsforvalteren i Nordland, men med lokalt kontorsted. Styret skal sørge for at forvaltningen av verneområdene gjennomføres i samsvar med verneforskriftene for de enkelte verneområdene, naturmangfoldloven, nasjonale miljømål og internasjonale forpliktelser. I 2022 ble Vega verneområdestyre bevilget følgende midler av Miljødirektoratet:

Drift utvalg (Vega verneområdestyre, Rådgivende utvalg og Administrativt kontaktutvalg) 130 000 kr. Tiltak i verneområdene 555 000 kr. I tillegg ble det brukt 315 000 kr til skjøtselstiltak i verneområdene via Landbrukets Utviklingsfond (LUF)

I 2022 ble det nye fuglekikkerpunktet ved Sveavatnet ferdig. Det ble laget tresti og parkering som gjør fuglekikkerpunktet lett tilgjengelig.

Skogbrukselever kloppet deler av stien til Vegdalen og Steinalderstien. Dette tiltaket er vanligvis i regi av verneområdestyret, men Stiftelsen var i 2022 praktisk tilrettelegger.

ARKITEKT FOR FUGLEKIKKERPUNKTET ER BIOTOPE SOM ER SPESIALISTER PÅ FUGLEKIKKING. HUSET HAR FLOTT UTSIKT MOT SVEAVATNET.

Tiltak	Navn	Bestilling	Budsjett
1	Beiting Holandsosen naturreservat	40000	40000
2	Beiting Hysvær/Søla LVO	30000	30000
3	Beiting Kjellerhaugvatnet NR	10000	10000
4	Slått i Lånan	70000	70000
5	Slått i Skjærvær	80000	57000
6	Slått i Flovær	22000	22000
7	Slått i Muddvær	30000	30000
8	Fjerne spredt sitkagran	5000	5000
9	Hogst av sitkagran av skogsbrukselever	70000	60000
10	Fuglekikkerhus	60000	51308
11	Marin forsøpling og informasjon	8000	8000
12	Utbedring av jordkjeller	5000	5000
13	Bekjempelse av predator (mink)	15000	15000
14	Bekjempelse av predator (kråke)	12000	12000
15	Informasjon og annonsering	10000	10000
16	Vedlikehold og utbedring av beitegjerde	20000	20000
17	Vedlikehold av gjerde i Skjærvær	7000	7000
18	Plukking og klipping av sitka i Kjeller, Holands og Hysvær	20000	10000
19	Samarbeid skolen	10000	0
20	Lyngsviing i Holandsosen	4000	4000
21	Klopping Holandsosen	30000	30000
22	Tistel Hysvær	20000	20000
23	Infoplakater	5000	5000
24	Beiting Muddvær	50000	0
25	Klopping Eidemsliene	20000	18692
26	Hogst Kjellerhaugvatnet	50000	0
27	Uforutsette utgifter	10000	10000
	Sum	713000	550000

5.3 Oppsyn i regi av Statens naturoppsyn (utdrag av årsmelding)

Aktivitet i 2022:

Generelt har SNO i 2022 loggført 215 timer arbeid i Vega. Det er noe mindre naturoppsyn av SNO i Vega enn tidligere år. Det samme gjelder for hele lokalt SNOs ansvarsområde på Helgeland. Årsaken til dette er sammensatt, men en kan bla nevne at det i det som kan betegnes som kjernesesonen var mye dårlig vær og at rapportskriver (som eneste ansatte i lokalt SNO) i tider av sommer- og høstsesongen var sykemeldt. De to kanskje viktigste oppgavene for SNO i Vega, oppsyn og tilstedeværelse i verneområder, samt uttak av mink, har dog blitt utført omtrent i samme omfang som tidligere år. Det er registret 13 oppsynsrunder med båt i verneområder. Utkjørt distanse med båt i Vega i 2022 er 805 km.

Oppsyn i verneområder, da med spesiell fokus på områder med ilandstigningsforbud og i noen tilfelle registrering av fugl, har vært en prioritert oppgave for SNO i 2022. Det ble under oppsynsturene registrert svært liten aktivitet i form av båttrafikk, kajakk-padlere etc.

Oppsyn i verneområder med spesielt fokus på registrering av trua og sårbare fuglearter, har kun i liten grad blitt utført i Vega i 2022. Det ble ikke utført vinterregistrering, men under oppsynsturer i sommerhalvåret ble en del fugl registrert. Bl.a. ble det av lokalt SNO i juni gjennomført telling av teist i Skjærvær fuglefredningsområde.

Det er i 2022 ikke påvist brudd på verneforskriften i noe verneområde i Vega. Det er følgelig ikke gitt noen form for reaksjon for noe forhold tilknyttet verneområder i Vega.

Når det gjelder hekkesuksess for fugl/sjøfugl i verneområdene i Vega sommeren 2022, har SNO i mindre grad kunnet bruke ressurser på å følge opp dette. Det generelle inntrykket er dog som tidligere at flere arter sliter med så vel å klare å få unger samt å få de ungene som blir født flygedyktige. Dette gjelder for øvrig for hele Helgeland. De fleste måkeartene og ternene synes å slite. Det sitter fugl på øyene i hekketiden, men det er langt mellom hver unge en ser.

5.4 Vega kommune: Arbeidsoppgaver verdensarv

Kulturlandskap: Jordbrukssjef sto for administrasjon og behandling av verdensarv-midlene som tildeles via Fylkesmannens landbruksavdeling og Vega verneområdestyre. Dette er midler som bevilges over jordbruksavtalen. Etter en økning i midlene fra Landbrukets Utviklingsfond (LUF) ble det i 2022 tildelt 1,6 mill kr. direkte til bønder som skjøtter kulturlandskapet.

Vega kommune bistår ellers på den forvaltningsmessige siden. Det gjelder behandling av søknader i forbindelse med beiting og slått, men også søknader om midler i form av SMIL til ulike skjøtselstiltak og bygningsvern tiltak i verdensarvområdet. Dette kan være fra enkeltsøkere eller Stiftelsen. Av stillingsressurser har kommunen ellers hatt ca 10 -12 prosent av ordførers stilling som styreleder i Stiftelsen og en hel stillingsprosent på arbeidet med Konsekvensutredning Verdensarv - KUVA.

Visit Vega

Vega kommune har vedtatt en reiselivsstrategi for kommunen og har hatt ansatt reiselivssjef for å følge opp strategien. Hun var fra 1. februar 2022 ansatt i Vega Verdensarvsenter som vertskapsleder. Det ble ikke ansatt noen andre i stillingen. Vega er sertifisert som bærekraftig destinasjon. Kommunestyret vedtok i 2018 at reiselivsstrategien skal rulleres og at det skal utarbeides ny plan for Vega som reisemål

der arbeidet med bærekraftig reiseliv og besøksforvaltning skal integreres. Reiselivsstrategien blir en del av den nye strategiske kommuneplanen.

Turistinformasjonen ble i 2020 flyttet til verdensarvsenteret og dette fungerte svært godt også i 2022. Etter rekord i årene med pandemi hadde senteret, turistinformasjonen og kafeen besøkstall på mellom 20 000 og 30 000, mens Turistinformasjonen på Gladstad hadde 4000 besøkende i 2019. Turistinformasjonen tar imot og informerer enkeltpersoner, organiserer opplegg for cruiseskip, samt bistår pressegrupper og grupper som ønsker å oppleve Vega og verdensarven. Senteret, verneområdestyret og Stiftelsen samarbeider med Visitvega om å ta imot grupper, annonsering, utvikling av informasjonsmateriell og om oppfølging av bærekraftig reiseliv som en del av verdensarvarbeidet.

5.5 Administrativt kontaktutvalg

Administrativt kontaktutvalg er etablert av Vega verneområdestyre og skal sikre at forvaltningen av verneområdene blir godt integrert i den kommunale forvaltningen samt sikre et nært samarbeid med Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv. Det skal holdes minst to møter i året. Vega verneområdestyre vedtok 21. november 2016 at administrativt kontaktutvalg skal bestå av følgende medlemmer: Tre representanter fra Vega kommune (miljøvernssjef, jordbrukssjef, reiselivssjef) og en representant fra Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv (daglig leder). Verneområdeforvalter er sekretær for utvalget. Det ble avholdt to møter i administrativt kontaktutvalg i 2021. Møtet våren 2021 ble et felles møte med Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv som vedtok å etablere et rådgivende utvalg og ha felles møter med verneområdestyret.

5.6 Helgeland Museum

Etter avtale mellom Nordland fylkeskommune (NFK) og Helgeland Museum (HM) har NFK engasjert HM til å følge opp deler av bygningsvernarbeidet i verdensarvområdet. Arbeidet består av tilstandsvurdering, rådgivning i restaureringsarbeidet, prosjektering og opplæring mv. Dette innebærer et betydelig løft for bygningsvernarbeidet i verdensarvområdet, både gjennom direkte bistand til tiltakshaverne og kompetanseheving hos lokale håndverkere. Det har også vært positivt at ansatt i museet har kontor i verdensarvsenteret og dermed er en del av miljøet der.

Stiftelsen har i 2019 - 2022 hatt en god dialog med Helgeland Museum om kompetanseoppbygging og formidling av bygningsverntiltak i verdensarvområdet gjennom en utstilling som det ble bevilget tilskudd til i 2020 fra NFK/RA og som utvikles i fellesskap. Den ble åpnet høsten 2022 og skal stå til oktober 2023.

Framover vil det være viktig å få styrket opplæringen av nye håndverkere. Det var derfor en svært positiv nyhet da Helgeland Museum i 2020 varslet at de vil etablere et bygningsvernsenter i tilknytning til den gamle prestegården på Gladstad. Vega mangler fagfolk som kan ta på seg restaureringsprosjekter.

Per i dag er det 400 Sefrak-registrerte bygg og 80 av disse er istandsatt. Et bygningsvernsenter vil derfor være av stor betydning for å bygge opp både lokal og regional kompetanse. Museet, kommunen, Stiftelsen og Nordland fylkeskommune samarbeider om prosjektet. Helgeland Museum ansatte rådgiver for bygningsvern i 2022.

5.7 Frivillig arbeid

Flere organisasjoner, lag og enkeltpersoner legger ned en stor innsats med å dokumentere og formidle verdensarvens immaterielle og materielle kulturarv. Dette arbeidet sikrer både verdensarvverdier og lokal forankring. For verdensarvsenteret vil det være viktig å få et godt samarbeid med de ulike aktørene, slik at senteret kan bli en formidlingsarena for det frivillige arbeidet. Det frivillige arbeidet har også vært høyt prioritert i Stiftelsens budsjett og arbeidsplan. Årlig er det lyst ut tilskuddsmidler til lag og foreninger som arbeider for å fremme og støtte opp om verdiene i Vegaøyen verdensarvområde. Midlene har gått til konkrete prosjekter og tiltak. På budsjettet for 2022 var det satt av kr 120 000 til frivillige lag og foreninger. I tillegg var det restmidler på kr 20 000 fra 2021. Følgende tiltak i regi av lag/foreninger fikk tildelt midler:

1. IL Vega, Kajakkevent i verdensarven, kr 25 000: IL Vega arrangerer kajakkturet gjennom verdensarvområdet som gir et godt innblikk i verdensarvens natur
2. Vegaøyens Venner, kr 30 000: til ulike arrangement og formidlingstiltak gjennom hele året, eks Ærfuglpatrulje til Bremstein for å hjelpe fuglevokter der, Øyens Dag og godt besøkte fuglekvelder.
3. Vega Kystlag, kr 25 000: oppgradering av utstillingene på Kystlagets Brygge og har ansatt sommerguide som formidler kystkulturen.
4. IL Vega, Vegatrappa, kr 25 000: IL Vega har stått i spissen for arbeidet med Vegatrappa som ble åpnet i 2019. Både lokale og tilreisende var flittige brukere av trappa som gir god utsikt over verdensarvområdet. Stiftelsens støtte er markert med skilt.
5. Vega Pride, kr 25 000: Vega Pride vurderes som et likestillings- og fredsskapende arrangement i tråd med UNESCOs grunntanke om å fremme likestilling, inkludering og likeverd for alle mennesker - og dermed demokrati. Dette er også i tråd med FNs bærekraftsmål 5, 10, 16 og 17.

I tillegg ble det gitt mindre beløp til Uglegruppa i barnehagen og 9. klasse som skulle ha natur- og kulturprosjekter.

6. Bakgrunn for Stiftelsens arbeid

Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv ble stiftet av Vega kommune 5. april 2005. Opprettelsen av Stiftelsen er forankret i artikkel 17 i Unescos verdensarvkonvensjon. Stiftelsens formål er nedfelt i §2 i vedtektene, og fastslår at den skal bidra til ivaretagelse av områdets verdier, slik det er avgrenset og beskrevet i nominasjonsdokumentet Vega - The Vega Archipelago (2004).

Til enhver tid gjeldene retningslinjer for oppfølging av Unescos konvensjon for vern av verdens kultur- og naturarv, verneforskrifter, samt gjeldene forvaltningsplan for Vegaøyen verdensarvområde, skal være styrende for Stiftelsens prioritering av tiltak og aktiviteter.

St.meld 35 anbefaler at arbeidet på verdensarvstedene organiseres med verdensarvråd eller stiftelse og med en verdensarvkoordinator som skal ha en koordinerende rolle i den periodiske rapporteringen til Unesco og ivareta den direkte kontakten med Klima- og miljødepartementet. Lokal organisering for Vegaøyen er dermed i tråd med de nasjonale føringene.

I overordnet strategi- og tiltaksrettet arbeid har Stiftelsen arbeidet ut fra verdensarvkonvensjonens intensjoner, innskrivingsteksten på Unescos verdensarvliste, gjeldende forvaltningsplan og tiltaksplanen for kulturlandskapet. Verdensarvkonvensjonen sier blant annet i artikkel 4: *"Et land som er avtalepart i denne konvensjonen, erkjenner at plikten til å identifisere, verne, bevare, formidle og overføre til fremtidige generasjoner den kultur- og naturarv som det er vist til i artikkel 1 og 2..."*

Nasjonalstaten anmodes videre på generelt grunnlag til å gi arven en funksjon i lokalsamfunnet, integrere vern i alminnelig planlegging, etablere instanser med tilstrekkelig personale for å ivareta oppgavene, videreføre studier og forskning, samt fremme opprettelse eller utvikling av regionale sentre for utdanning, vern, bevaring og formidling.

Verdensarvkomiteens anmodning til myndighetene ved innskrivingen av Vegaøyen på listen i 2004 var samtidig konkret i anmodningen om å utvikle en spesiell strategisk plan for verdensarvområdet med målsettinger for støtte til tradisjonelle driftsformer innen landbruket, særlig beiting med sau, opprettholdelse av mosaikken i landskapet, tiltak for å få grunneierne engasjert i forvaltningen og å utrede grensen mellom bevaring og bærekraftig utvikling mht akvakultur. Innsamling av den immaterielle kulturhistorien og de tradisjonelle gjøremålene i øyene for å kunne overvåke at de består, er andre punkt som påpekes.

Stiftelsen har arbeidet for å følge opp intensjonene i Verdensarvkonvensjonen gjennom samarbeid med lokale interessenter og arbeid med barn og unge.

Videre har hovedmål for forvaltningsplanen og tiltaksplanen for Vestnorsk Fjordlandskap og Vegaøyen vært avgjørende for prioritering av tiltakene i vedtatt arbeidsplan for 2021.

6.1 Stiftelsens styre

I henhold til vedtak i Vega kommune og Stiftelsens styre i sak 04/12 skal Stiftelsen ledes av et styre på inntil 8 - åtte - medlemmer:

- A. 3 - tre - medlemmer oppnevnt av Vega kommune
- B. 1 - ett - medlem oppnevnt av Statsforvalteren i Nordland
- C. 1 - ett - medlem oppnevnt av Nordland fylkeskommune
- D.1 - ett - medlem oppnevnt av Helgeland Museum
- E. 1 - ett - medlem fra Stiftelsens samarbeidsråd
- F. 1 - ett - medlem valgt av styret, om mulig fra Stortingets Energi- og miljøkomité

Observatører: Miljødirektoratet, Riksantikvaren, Vega verneområdestyre og Statens naturoppsyn.

Stiftelsen hadde i 2022 følgende styre:

Ordfører André Møller, Vega kommune, leder

Vara: Hilde Sprækenhus, varaordfører Vega kommune

Ove Mortensen, Vega kommunestyre, nestleder

Vara: Gunnar Kåre Solrud, vara Vega kommunestyre

Margunn Ebbesen, stortingsrepresentant for Nordland

Mia Husdal, Statsforvalteren i Nordland

Vara: Arne Faremo, Statsforvalteren i Nordland

Magnar Solbakk, Helgeland Museum

Vara: Steinar Smedseng, Helgeland Museum

Geir Knutsson, Nordland fylkeskommune

Vara: Roy Skogsholm, Nordland fylkeskommune

Hilde Wika, Vega kommune

Vara: Ove Horpestad, Vega kommune

Per Anton Nesjan, Stiftelsens rådgivende utvalg

Vara: Gunvald Eilertsen

Observatører:

Ole Sjøe Eriksen, Riksantikvaren

Gaute Sønstebø, Miljødirektoratet

Isa Skjelbostad, Vega verneområdestyre

Runar Omnø, Statens naturoppsyn (har ikke møtt)

Styret hadde i alt 3 (tre) møter: 18. mars, 17. juni, 30. november. Møtene ble arrangert på Vega Havhotell og Vega Verdensarvsenter. Styret behandlet 25 saker hvor de viktigste omhandlet arbeidsplan og budsjett, kjøp og istandsetting av øya Gangarøy i Hysvær, videre istandsetting av fiskebruk og buer for fuglevokterne i Bremstein, Ny forskrift for

taretråling på Sør-Helgeland, uttalelse/bekymringsmelding vedrørende manglende miljøovervåking Vegaøyen Verdensarv, tilleggsutredningen til Instead Heritage og organisering av Stiftelsens styre og fagråd.

6.2 Stiftelsens rådgivende utvalg

Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv vedtok i sak 10/20 å etablere felles rådgivende utvalg med Vega verneområdestyre. Det rådgivende utvalget har representanter fra lokale og regionale lag og foreninger. I 2022 ble det avholdt to møter i rådgivende utvalg, i vår- og høsthalvåret.

Rådet består av 20 lag og foreninger som skal gi impulser til styrenes arbeid.

Det rådgivende utvalget består av følgende organisasjoner og lag:

1. Rektor Vega skole
2. Leder i Vega beitelag
3. Leder i Vega bonde- og småbrukarlag
4. Leder i Vega bondelag
5. Leder i Vegaøyens Venner
6. Grunneierrepresentant fra Muddvær. Solveig Løbeck
7. Grunneierrepresentant fra Flovær. Aud Halmøy
8. Grunneierrepresentant fra Skjærvær. Anja C. Nilssen
9. Grunneierrepresentant fra Søla. Kenneth Breivik
10. Leder i Hysvær grunneierlag
11. Grunneierrepresentant Skogsholmen. Turid Næss
12. Leder eller lokal representant Nordland Ærfugllag
13. Daglig leder i Utværet Lånan
14. Leder i Vega Kystlag
15. Grunneierrepresentant fra Eidemslie. Eskil Bang
16. Leder i Vega fiskerlag
17. Leder i Naturvernforbundet Nordland
18. Nesna og omegn lokallag av NOF (norsk ornitologisk forening) Nordland.
19. Styreleder i Aktiv Vega
20. Daglig leder i Vega verdensarvsenter

6.3 Stiftelsens sekretariat

Stiftelsen er lokalisert på Vega og har kontorlokaler i Vega Verdensarvsenter. Rita Johansen er ansatt som daglig leder og begynte i jobben 1. november 2005. Stillingen som ansvarlig for arbeidet med barn og unge ble flyttet fra Stiftelsen til Vega Verdensarvsenter i 2019, og Stiftelsen kjøpte i 2022 denne tjenesten fra senteret fram til august 2022. På grunn av vakanse i stillingen fra 1.august og 50 prosent stilling på

engasjert formidler fra 1. oktober, ble aktiviteten redusert i høsthalvåret. Stiftelsen brukte noe lønnsmidler til å få bygd opp nettsiden www.soungofsilence.no med E-magasinet «FugleFolk» spesielt innrettet mot barnefamilier, samt søknadsprosess for videre finansiering av prosjektet.

Med Stiftelsens samlokalisering i Forvaltningsknutepunktet på Vega Verdensarvsenter med Vega verneområdestyre, Statens naturoppsyn, samt de ansatte i Vega Verdensarvsenter og Helgeland Museum, har de samarbeidende parter bygd opp et kompetansemiljø på forvaltning og formidling av verdensarv, natur- og kulturarv.

De viktigste arbeidsoppgavene for sekretariatet i 2022 har vært:

- Oppfølging og bistand fuglevoktere, grunneiere og interessenter i området
- Presentasjon og oppfølging nasjonalt og regionalt av Vegaøyen Verdensarv som styreleder i Norges Verdensarv og verdensarvkoordinator
- Kjøp av Gangarøy kulturmiljø
- Prosjektledelse «Fuglan veit» og samarbeid med Riksantikvaren og Miljødirektoratet om gjennomføring av CVI-workshop
- Prosjektledelse «Sound of Silence»
- Barne- og ungdomsprosjekt innen skjøtsel, ærfugltradisjon og andre tema
- Daglig drift med tiltaks- og økonomiarbeid

Arbeidet med rutiner for informasjon via nettsted er ferdigstilt og Stiftelsen har nå en felles inngangsside med Vega verneområdestyre, verdensarvsenteret og Visitvega. Aktuelle saker har vært lagt ut på nettsiden www.verdensarvvega.no eller Facebooksiden Vegaøyen Verdensarvsenter. Ved årsskiftet hadde den ca 4200 følgere, et tall som har økt år for år. Facebooksiden ble brukt aktivt for å informere om arrangementer i verdensarvsenteret og andre aktuelle saker. På slutten av året 2022 etablerte Stiftelsen også siden www.soundofsilence.no for å informere om dette arbeidet og for publisering av e-magasinet FugleFolk.

Daglig leder var fram til juni i 2022 leder av styret til medlemsorganisasjonen Norges Verdensarv, styremedlem i Nordic World Heritage Foundation, styremedlem i Visit Helgeland og deltaker i Opplevelsesnettverket for Sør-Helgeland. Styrevervene har gitt mulighet for å påvirke nasjonal og nordisk verdensarvpolitikk, samt gi innspill for et best mulig bærekraftig reiseliv på Helgeland.

6.4 Vega Verdensarvsenter AS

Vega Verdensarvsenter AS ble etablert 20. mai 2016 og er et datterselskap som er 100 prosent eid av Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv. Selskapets virksomhet er butikk- og kafedrift, arrangere kurs, konferanser og turer, samt spre informasjon om Vegaøyen Verdensarv. Se for øvrig årsmelding for aksjeselskapet på side 28.

Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv
Ærfuglveien 1
8984 Vega
Tlf: 97 03 46 46
E-post: post@verdensarvvega.no
Internett: www.verdensarvvega.no

De forente nasjoners
organisasjon for utdanning
vitenskap og kultur

• Verdensarv
• i Norge
• Vegaøyen